

Відгук

офіційного опонента доктора педагогічних наук
професора Руснака Івана Степановича
про дисертаційне дослідження Свиридюк Ольги
Володимирівни «Полікультурне виховання в
сучасній шкільній освіті Канади», подане на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.07 - теорія і методика виховання

Ступінь актуальності обраної теми. Активні інтеграційні процеси в сучасному освітньому просторі, інтенсивні міжкультурні взаємозв'язки і комунікаційні контакти представників різних етносів, рас, віросповідань і соціальних груп спонукають учених, педагогічних працівників, менеджерів освіти в Україні та, зрештою, і в більшості цивілізованих держав світу до пошуку ефективних засобів збереження етнокультурних цінностей, створених їх носіями впродовж багатьох століть та про множення в нових соціокультурних умовах. Прикметним у цьому плані є досвід Канади, яка майже півстоліття тому першою в світі прийняла офіційний закон про полікультурність, що дає можливість різним етнічним групам інтегруватися в громадянське суспільство із збереженням рідної мови і культури й уникнути конфліктів на цій основі. Вважаємо, що звернення до аналізу цього досвіду є цілком своєчасним, доцільним і заслуговує підтримки. Актуальність його впливає також із тих суперечностей, які очікують вирішення в освітньому просторі України, та завдань, визначених суспільством і державою для вітчизняної шкільної освіти. До того ж в українській педагогічній науці відсутні дослідження полікультурного виховання в шкільній освіті Канади, яка накопичила значний досвід у цій сфері, що знову ж таки засвідчує актуальність рецензованої роботи, її теоретичну та практичну цінність для освітньої залузі України. Значущість дослідження О.В. Свиридюк підтверджується і тим, що воно виконувалось відповідно до комплексної наукової теми «Іноваційний потенціал порівняльно- педагогічних досліджень для розвитку освіти в Україні» (державний реєстраційний номер 0111Ш09200).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій у дисертації. Аналіз тексту дисертації дає підстави стверджувати, що обґрунтованість викладених у ній наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується результатами здійсненого дисертанткою дослідження, які є достовірними і загалом не підлягають сумніву. Логічно вмотивованою і обґрунтованою є структура дисертаційної роботи. Вона включає вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (221 найменування, з них 123 - іноземною мовою), додатки. Зміст кожного розділу підпорядковано меті і завданням дослідження, виконання яких засвідчують ґрунтовні, науково виважені висновки.

У дисертації переконливо обґрунтовано вибір теми наукового пошуку, його мету і завдання, застосовано адекватні їм методи дослідження, що дало можливість досягнути мети і виконати поставлені завдання.

Беззаперечною заслугою дисертантки є використання й ґрунтовний аналіз широкої джерельної бази дослідження англійською мовою, зокрема нормативно-правових документів федерального та провінційних урядів, Міністерства освіти Канади та Міністерства у справах полікультурності Канади з досліджуваної проблеми, шкільної документації і дидактичного забезпечення, публікацій у канадській науковій періодиці. Завдяки цьому у вітчизняній освітній і науковий простір введено низку оригінальних ідей канадських освітян і дослідників щодо полікультурного виховання учнів середніх шкіл Канади, які вже стали завдяки публікаціям О.В. Свиридюк надбанням української педагогічної спільноти.

Доречним у роботі вважаємо стислий, але глибокий аналіз поглядів учених різних країн, що значно розширило контекст наукового пошуку, на сутність таких ключових для дисертаційного дослідження понять, як «культура», «полікультурність», «виховання», «освіта», «шкільна освіта», «полікультурна освіта» та «полікультурне виховання». Такий підхід дав можливість дисертантці сформулювати власне тлумачення цієї дефініції і розглядати полікультурне виховання в шкільній освіті Канади як інтердyscyплінарний процес, який забезпечує повноцінний розвиток потенційних і критичних здібностей учнів

незалежно від відмінностей, що ґрунтуються на расовій, етнічній, тендерній і класовій стратифікації суспільства, та передбачає глибоке усвідомлення ними поглядів, умінь і навичок, які є необхідними для життя в плюралістичному суспільстві.

Важливим результатом наукового пошуку О.В. С вири дюк, що дає можливість вникнути в суть полікультурного виховання в Канаді і актуалізувати його в умовах сучасної України, є виокремлення таких його провідних тенденцій: цілеспрямоване здійснення Канадою ефективної державної полікультурної політики, яка забезпечує дієву реалізацію стратегії полікультурного виховання; підтримка в країні культурної і расової різноманітності канадського суспільства, визнання свободи всіх членів суспільства з метою збереження і розвитку різних культур; усвідомлення громадянами, що полікультурність є основною характеристикою канадської спадщини і забезпечує можливість для розбудови майбутнього Канади; стійку увагу канадської громади до загального рівня полікультурної вихованості населення, в тому числі й учнів; систематичне оновлення та вдосконалення змісту, форм і методів полікультурного виховання на всіх етапах освіти; активна діяльність освітніх та громадських інстанцій у сфері полікультурного виховання дітей та молоді; удосконалення підготовки вчителів до здійснення полікультурного виховання учнів.

Цінним і цікавим, таким що має теоретичну і практичну значущість для організаторів полікультурного виховання в Україні, є здійснений дисертанткою аналіз нормативно-правової бази цього процесу в шкільній освіті Канади на федеральному, провінційному та місцевому (в межах шкільного округу) рівнях, а також механізмів її реалізації в діяльності відповідних освітніх та громадських інституцій (підрозділ 2.1). На особливу увагу заслуговує розгляд таких основоположних документів, як Канадська Хартія прав і свобод громадян, Закон про Канадську полікультурність, Закон про офіційні мови, Кодекс громадських прав, прийнятих на федеральному рівні, та нормативно-правових актів провінцій Британська Колумбія і Манітоба, які першими схвалили політику полікультурності й активно впроваджують її в сферу освіти всіх рівнів. Цілком

умотивованим і переконливим вважаємо висновок дослідниці про те, що хоча нормативно-правове забезпечення полікультурного виховання відрізняється у формі та змісті в провінціях, але все ж таки має спільну місію - визнання різноманітності культур, забезпечення освіти для повноцінної участі в житті суспільства, для культурного, лінгвістичного розвитку та міжкультурного взаєморозуміння.

До найбільш вагомих результатів дисертаційного дослідження О.В. С вири дяку відносимо аналіз змісту полікультурного виховання в шкільній освіті Канади, висвітлення методів, форм і засобів його реалізації в освітянській практиці, представлені в підрозділі 2.2 рецензованої роботи. Зазначивши, що у навчальних планах канадських шкіл немає спеціальної освітньої галузі чи предмета «Полікультурне виховання», дисертантка слушно стверджує, що воно, проте, пронизує зміст навчальних програм усіх шкільних дисциплін. Висловлене положення вона підтверджує скрупульозним науково виваженим аналізом шкільної документації навчальних закладів різного рівня провінцій Британська Колумбія, Манітоба та Саскачеван і дає їх порівняльний аналіз, що, безперечно, підсилює теоретичну та практичну цінність роботи. Досягненню цілей і виконанню завдань полікультурного виховання, на думку дослідниці, яку ми також підтримуємо, сприяють відповідні педагогічні умови, використання різноманітних організаційних форм (масові, групові, індивідуальні), з-поміж яких вона виділяє полікультурний клуб як одну із найбільш ефективних форм полікультурного виховання учнів у позаурочний час, застосування традиційних та інтерактивних методів виховання і навчання. Зокрема, це такі методи: переконування, дискусія, бесіда, розповідь, кооперативне викладання, метод проектів, глобальної перспективи, усвідомлення цінностей, набуття життєвого досвіду, діалогу/обговорення, метод Сократа, рольових ігор, вправління у вчинках.

Важливою умовою, що забезпечує ефективність полікультурного виховання канадських школярів, є цілеспрямована підготовка вчителів до здійснення цього процесу у різних типах навчальних закладів, ґрунтовний аналіз якої подано в

підрозділі 2.3.

Заслуговує на увагу вітчизняних вчених і педагогів- практиків здійснений автором дисертації аналіз нормативно-правової бази полікультурного виховання в Україні і розроблений на підставі його результатів висновок, що сьогодні ще не створено ідеальної моделі організації полікультурної освіти (Чи така взагалі може бути в нашому динамічному швидкозмінному світі?!), не визначено сутність її важливої складової - полікультурного виховання. Отже, цей факт, на нашу думку, ще раз підтверджує актуальність і теоретичну цінність рецензованої дисертації та запропонованих у ній рекомендацій щодо покращення полікультурного виховання школярів у нашій державі.

Матеріали дисертаційного дослідження О.В. Свиридюк, як уже відзначалось, мають незаперечну наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Вони рекомендовані для використання в діяльності органів управління системою освіти в Україні, в навчально-виховному процесі вищих та загальноосвітніх навчальних закладів, у системі післядипломної педагогічної освіти.

Загалом високо оцінюючи дисертаційне дослідження О.В. Свиридюк, вважаємо за необхідне висловити наступні міркування, зауваження й побажання:

1. Висвітлення стану дослідженості окресленої проблеми в підрозділі 1.1 варто було викласти більш лаконічно, проаналізувати й оцінити ті праці, які мають безпосереднє відношення до теми роботи і засвідчують її розвиток.

2. У рубриці «Наукова новизна одержаних результатів» (с.4 автореферату) стверджується, що уперше введено основні етапи розвитку полікультурного виховання: асиміляція (assimilation, 1867-1940), адаптація чи пристосування (adaptation, 1940-1970), акомодация (accommodatio, 1970-1980), співпраця (incorporation, 1980-1990), інтеграція (integration 1990 - до сьогодні).

У той же час на стор. 65 дисертації зазначається, що таку періодизацію здійснила Р.Джоші. Хотілося б почути пояснення дисертантки з цього приводу, а також уточнення про те, на якому етапі - четвертому (1980-1990) чи п'ятому (1990 - до сьогодні) тепер перебуває полікультурне виховання в Канаді (див. с.76 дисертації).

3. На нашу думку, в підрозділі 1.3 слід було також приділити увагу участі канадських українців у боротьбі за політику полікультурності, розкрити їх діяльність у формуванні канадської культурної мозаїк, оскільки вони були активними учасниками цього процесу.

4. Дисертаційна робота значно виграла б, якби у тексті підрозділу 2.2 було представлено хоча б фрагменти окремих занять і виховних заходів, що забезпечують полі культурне виховання учнів різних класів у шкільній освіті Канади, а деякі з них у додатках варто було навести повністю. До речі, таке побажання стосується і підготовки вчителів, про яку йдеться в підрозділі 2.3 і яка представлена досить поверхово.

5. На нашу думку, варто було здійснити в графічній формі порівняльний аналіз підготовки майбутніх учителів до полікультурного виховання школярів у системі педагогічної освіти Канади, що б суттєво збагатило зміст роботи, її наукову цінність і практичне значення для вдосконалення цієї галузі в Україні.

Вірогідність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аналіз текстів дисертаційної роботи та автореферату, а також наукових публікацій дає підстави стверджувати, що вони в повному обсязі відображають результати дослідження, які досягнуті комплексним використанням адекватних меті і завданням методів наукового пошуку та широкій джерельній базі (221 найменування).

Наукова новизна сформульована коректно, логічно вмотивована, -презентує найбільш вагомі і суттєві результати дослідження актуальної науково-педагогічної проблеми.

Одержані дисертанткою результати переконливо представлені у досить розлогих висновках до розділів та загальних висновках, що відображають найважливіші положення рецензованого дослідження та засвідчують досягнення поставленої мети.

Матеріали дисертаційного дослідження О.В. Свиридюк пройшли достатню апробацію, оприлюднені на 15 міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях.

Вивчення сукупності наукових праць та автореферату дає підстави стверджувати, що вони у повній мірі висвітлюють основні положення й висновки дисертації та цілком відповідають установленим вимогам.

Обсяг і зміст дисертації засвідчують, що рецензована робота є самостійним, оригінальним дослідженням, яке виконано на належному науково-методологічному рівні, а її автор досконало володіє дослідницькими вміннями і навичками у галузі педагогічної науки, переконливо аргументує авторські узагальнення, формулює логічні та об'єктивні висновки.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Викладене вище дає підстави констатувати, що дисертаційна робота О.В.Свиридюк «Полікультурне виховання в сучасній шкільній освіті Канади» відзначається науковою новизною, має теоретичне і практичне значення, є помітним внеском у сучасну педагогічну науку та освітянську практику, цілком відповідає вимогам пп.9,11,12,13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р., а її автор - Свиридюк Ольга Володимирівна - заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

I:С. Руснак

Людмила Руснак
Зав. кафедрою іноземних мов
Для завідувача
Руснак І.С.